

EURÓPA STRUKTÚRÁI ÉS JÖVŐI

– *Konferencia múltról, jelenről és jövőről* –

BENCZI MELINDA

2011 május 20-án és 21-én került sor Budapesten a Közép-Európai Egyetem¹ és a Magyar Politikatudományi Társaság közös szervezésében a tizenhetedik az *Európa struktúrái és jövője* címet viselő tudományos konferenciára. A programfüzet alapján számokban így lehetne összefoglalni az eseményt: két nap, három helyszín, huszonhat témakör, száztizenhárom előadó, Washingtontól Ljubljanáig egy tucat képviselt város. A konferencia célja egy közös platform megteremtése volt, ahol a nemzetközi kapcsolatok, közigazgatás, közgazdaságtan, jog és történelem neves szaktekintélyei nyíltan oszthatták meg egymással és az érdeklődőkkel legújabb kutatásaik eredményeit, beszélhették meg a felvetődő kérdéseket és meríthettek ötleteket az inspiráló vitákból a munkáik folytatásához.

Május 21-én reggel kilenc órától kerekasztal beszélgetésre került sor, amelynek témája a magyar-román megbékélés mint regionális diplomáciai modell volt. A beszélgetés elnöke, Balázs Péter², egy rövid témafelvezetéssel nyitotta meg az ülést, melyben arra hívta fel a figyelmet, hogy mivel az Európai Unión belül számos állam még mindig az önmeghatározás és identitás keresésének problémájával küzd illetve a tagállamok nagy száma miatt nehézkessé vált úgy a kommunikáció mint a produktív és operatív együttműködés, az Európai Unió tagországaira a „bővítési fáradtság”, a belépésre váró államokban pedig a „csatlakozási fáradtság” kezdett jellemzővé válni. Mielőtt átadta volna a szót kiemelte, hogy a megbékélés alapvető feltétele egy teljeskörű béke és annak a ténynek az elfogadása, hogy partnereink tulajdonságain nem, de a saját tolerancia küszöbünkön változtathatunk és változtatnunk is kell, mivel az együttműködés alapja a kölcsönös elfogadás. A kerekasztal résztvevői felszólalási sorrendben: Smaranda Enache, a Pro Európa Liga alapító tagja és társelnöke, Románia volt finnországi és észtországi nagykövete, Szesztay Ádám a Stratégiai Fejlesztési Főosztály vezetője, Kántor Zoltán a Magyar Külügyi Intézet tudományos munkatársa, Mihai Titienar a Ljubljanai egyetem hallgatója, Dragoş-Lucia Ivan a Nemzeti Politikai- és Adminisztrációs Tanulmányok hallgatója és Szele Áron a Közép-Európai Egyetem történelem szakos doktorandusza voltak.

A felvetett témák sokszínűsége és az előadók kutatási területeinek változatossága ellenére a beszélgetés főként a következő négy téma köré csoportosult: a román-magyar megbékélés eddig elért eredményei, annak hiányosságai, az előremutató konklúziók levonása és annak a kérdésnek a megválaszolása miszerint kijelenthető vagy sem, hogy a megbékélési folyamat lezárult. Arányában az eddig elért eredmények kapták a legnagyobb hangsúlyt, szinte mindegyik meghívott aláhúzta, hogy mindkét fél részéről látható az együttműködésre való törekvés jelei. Smaranda Enache a legnagyobb eredményeknek az elszigetelődés felszámolását, a megbocsátás és elfogadás elterjedését, illetve a kisebbségi jogok térnyerését jelölte meg. Amíg ő a sikeres történelmi és diplomáciai megbékélésre³ fektette a hangsúlyt, Szesztay Ádám azt emelte ki pozitív eredményként, hogy a kulturális sokszínűség egyre nagyobb figyelmet kap, egyre inkább értéket képvisel az EU-n belül (hiszen ez a magyar soros EU-elnökség prioritási listáján⁴ is előkelő helyet foglalt el).

¹ Central European University (www.ceu.hu): Amerikai Egyesült Államokban és a Magyar Köztársaságban akkreditált budapesti székhelyű felsőoktatási intézmény, amely posztgraduális képzést nyújt a társadalomtudományok, a bölcsészettudományok, a közgazdaságtudomány és a jogtudomány terén.

² 2005-től a Közép-Európai Egyetem (CEU) Nemzetközi Tanulmányok és Európai Tanulmányok tanszékének professzora és az EU-bővítési Központ igazgatója.

³ Álláspontja szerint a folyamatot mindenképpen diplomáciai sikernek kell elkönyvelnünk, hiszen a megbékélés során úgy az államok, mint a szervezetek vagy éppen a magánemberek nyertek a tőke- és személyi forgalom felszabadulásával és a többi unió által bevezetett privilégiummal.

⁴ „A magyar elnökség célkitűzése, hogy ráirányítsa a tagállamok figyelmét a kulturális sokszínűsége, mint védendő európai értékre. A kulturális sokszínűség az elnökség alatti kulturális események meghatározó témája lesz.” – idézet a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának honlapjáról

Kántor Zoltán az eredmények összegzésével zárta gondolatmenetét, szerinte hatalmas lépés, hogy nincsenek éles konfliktusok, félelem és nemzetiségi alapú atrocitások. Mihail Titienar is röviden kitért az eddigi eredményekre, ő ellenben azt emelte ki az együttműködés követendő példájaként, hogy Magyarország támogatta Románia EU csatlakozási törekvéseit. Amíg Dragoş-Lucian Ivan felszólalásában szinte teljes egészében a jövő célkitűzéseinek lehetséges sikeres megvalósításaira fókuszált, addig Szele Áron egy kimerítő kronológiai áttekintéssel illesztette a kérdést a történelmi események sorába. Ő eredményként a bukaresti magyar és a budapesti román kulturális intézetek újra megnyitását jelölte meg.

Természetesen az eredmények mellett a hiányosságokról is szót ejtettek a résztvevők. A Pro Európa Liga elnöke a legnagyobb hiányosságot az intoleranciában és a nacionalizmusban látta, elkeserítőnek minősítette a demokratikus pártok szélsőséges megnyilvánulásait és szorgalmazta a romániai tanterv újragondolását, mivel véleménye szerint az, hogy jelenleg Romániában nincsen külön tanterv az államnyelv illetve a románul oktató tárgyak (Románia földrajza és történelme) nemzetiségi iskolákban való tanítására egyértelműen antidemokratikus. Szerinte ugyanakkor a másik tisztázandó kérdéscsoport Erdély státuszát érinti; véleménye szerint Bukarestnek és Budapestnek egyaránt ki kellene dolgoznia egy következetesen betartható politikát, hogy elkerüljék a gyakran bekövetkező inkonzisztens és az erdélyi lakosok számára frusztrációt okozó bánásmódot. Magyar Külügyi Intézet tudományos munkatársa szerint az elsődleges problémát az okozza, hogy nincsen pontosan definiálva a megbékélés fogalma. Felhívta a figyelmet, hogy esszenciális lenne rögzíteni, hogy államközi, a Magyarországon élő magyarok és románok közötti vagy a Romániában élő románok és magyarok közötti – esetleg ezen három összességéből fakadó – békére és együttműködésre törekszünk.

Ahhoz, hogy bármilyen gondolkodási folyamat eredményes legyen, a szituáció pontos felmérése után elengedhetetlen az előremutató tanulságok levonása. Ez a bemutatott konferencián sem volt máshogyan. A felszólalók egybehangzóan megállapították, hogy diplomáciai, kulturális, gazdasági és civil szinten is tovább kell építeni a kétoldali kapcsolatokat a végső cél elérése érdekében. Enache a mentalitás megváltoztatásában látta a megbékélés elmélyülését, amit szerinte a tanterv átalakításával lehetne előmozdítani. Szesztay szerint mivel Magyarországnak különösen érdeke Románia fejlődése, ezért a jövőben is támogatnia kell annak pozitív irányú kezdeményezéseit. Ivan (Kántor véleményével egybehangzóan) abban látja a helyzet javulását, ha a két nemzet jobban megismeri egymást és a sztereotípiáktól megszabadulva gyümölcsöző gazdasági és kulturális kapcsolatot épít ki egymással. Titienar is kitért a megoldási lehetőségekre, ő a kölcsönös elfogadást nevezte meg a legfontosabb faktornak. Szele a történelemnél maradva a francia-német megbékélést⁵ jelölte meg követendő példaként.

Bármilyen cél eléréséhez tett erőfeszítések közben felvetődik a kérdés, hogy honnan tudja a folyamatban résztvevő és ezért kívülről, objektíven megítélni nem tudó személy, hogy mikor érte el a célját, mikor vallhatja befejezettnek a munkát. Ez a szinte már filozófiába hajló kérdés a beszélgetés során is megfogalmazódott úgy a meghívottak mint az egyik érdeklődő részéről. A válaszok ezúttal is egybehangzóak voltak: bár számos nagyon fajsúlyos eredménnyel büszkélkedhetünk, a folyamat még közel sem zárult le, hiszen a fentebb említett hiányosságokat mind ki kell küszöbölni, a pozitív kezdeményezéseket pedig fel kell karolni. Smaranda Enache hangsúlyozta, hogy a román-magyar megbékélés csak akkor lesz teljes és visszafordíthatatlanul meggyökerezett, ha az minden egyes polgár számára értéket képvisel, és mindenki nemzetiségtől függetlenül hajlandó lesz kiállni és megvédeni azt szükség esetén.

Miután minden meghívott negyed órában bemutatta a tanulmányát a közönség is megkapta a lehetőséget, hogy kérdezzen vagy röviden kifejtse a véleményét. Az első hozzászóló egy a kolozsvári egyetem által készített statisztikából⁶ indult ki és kérdezte meg, hogy mit kellene még tenni annak érdekében, hogy a két állam lakosai jobban elfogadják egymást. Kérdésének statisztikai részére Ivan reagált aki szerint a megfigyelés kulcsa sokkal inkább egy az általános emberi természetben keresendő jelenség (vagyis a tinédzserek általában kevésbé megértőek és elfogadóak mindennel ami körülveszi őket), mint általános, társadalmi szintű tendencia. A kérdésnek a második felére, vagyis hogy mit kell még tenni, Szele válaszolt,

⁵ A Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság közötti Elysée-szerződés, amit 1963. január 23-án írt alá Charles de Gaulle tábornok és Konrad Adenauer a Német Szövetségi Köztársaság első kancellárja, több évszázados rivalizálást zárt le, megpecsételte a két nemzet közötti megbékélést és megalapozta a tartós békét Európában. A francia-német megbékélést gyakran állítják párhuzamba a magyar-román illetve magyar-szlovák folyamatokkal. A témában számos tanulmány született, például: Salat Levente: A román-magyar kapcsolatok alakulásának kilátásai és a francia-német megbékélési modell (<http://adatbank.transindex.ro/vendeg/htmlk/pdf4097.pdf>)

⁶ Kilencedikes diákokkal töltettek ki más nemzetekkel kapcsolatos sztereotípiákat és toleranciát mérő kérdőíveket, majd ugyanazokkal a diákokkal négy évvel később, érettségüik előtt is kitöltették ugyanazt a kérdőívet. Az eredmények azt mutatták, hogy a diákok az iskola elvégzéséhez közeledve kevésbé voltak toleránsak, mint amikor még csak elkezdték azt.

aki szerint a civil szervezetek rengeteget tudnak segíteni a helyzet javulásában, de az ők kezdeményezéseiket mindenképpen fel kell karolniuk az állami hatóságok, törvényes kereteket biztosítva ötleteik megvalósításához. Egy másik kérdés Kántor Zoltánnak intéztek amiben azt firtatták, hogy a kisebbségi nemzetiségek hogyan tudják kiépíteni saját jogrendszerüket anélkül, hogy csorbítanak a többség jogait és lehetőségeit. Erre azonban nem kaptunk egyenes választ egyetlen jelenlévőtől sem, hiszen bár számos elmélet létezik, senki sem állíthatja, hogy biztosan ismeri a követendő utat. Egy, csak nagyon röviden tárgyalt, de rendkívül érdekes kérdésfelvetés a határon túli magyarok számára biztosított egyszerűsített honosítási eljárást érintette, Enache ugyanis felvetette, hogy a magyar államnak át kell gondolnia az Erdély-politikáját és rá kell jönnie, hogy nem feltétlenül az az érdeke, hogy az erdélyiek a kettős állampolgárság elnyerésével elhagyják szülőföldjüket. Erre reagált Szesztay, aki szerint ez nem egy motiváló tényező számukra, hiszen aki el szeretett volna költözni, az már megtette. Balázs Péter a zárógondolatai közt ezt a kérdést is megemlíttette, aláhúzva, hogy változásokra igenis számítani kell a jövőben. Kiemelte, hogy a magyar-román megbékélés nem egy egyszerű és gyors esemény, hanem egy hosszadalmas és fájdalmas folyamat, amelynek akkor van vége, ha a kölcsönös megismerés pontos tudássá majd kétoldali tiszteletté alakul át.

*

A rövid szünet után folytatódtak a különböző termekben a beszélgetések, előadások. A továbbiakban az Uwe Puetter⁷ által vezetett, *A világválság és az EU Gazdasági Kormányzata* címet viselő ülést fogom ismertetni. Ennek a találkozóknak sokkal kötöttebb szerkezete volt, mint az előzőnek; minden előadó tizenöt percet kapott, hogy bemutassa dolgozatát, majd Dorothee Bohle⁸ koreferens méltatta az elhangzottakat, amire két percben reagálhattak az érintettek.

A tárgyalt témák a következők voltak: Richard Meyer-Eppler⁹: *Németország politikája az eurózóna újra egyensúlyba hozására*, Zbigniew Truchlewski¹⁰: *Az EMU intézményi dinamikája*, Brigitte Young¹¹: *Hibáztatható Németország az európai hitelválságért és az eurózóna asszimmetriájáért?*, Stavros Tombazos, Savvas Katsikides, Demetrios Nicolaidis¹²: *A szocio-politikai hatása az egységes valutának Dél-Európában*.

Az első felszólaló, Richard Meyer-Eppler, előadásában a válság okaira igyekezett rámutatni, bebizonyítva azt, hogy nem lenne helyes azt csupán a túlzott hitel-felvételnek betudni, hiszen olyan faktorok is közrejátszottak a folyamatban, mint a kormányzati beruházások csökkentése vagy a német társadalom öregedő szerkezete. Hasonló témát dolgozott fel Brigitte Young is, aki konklúziójában azt állította, hogy Németországot nem lehet teljesen elítélni, hiszen versengését nem a haszonelvőség hanem a lassú fizetés növekedés hajtja. Továbbá azt is megfogalmazta, hogy a diszfunkcionalitást a központi (Németország, Ausztria stb.) és periférikus államok (Görögország, Spanyolország) közti különbségek okozták. Zbigniew Truchlewski előadását az EMU (Gazdasági és Pénzügyi Unió) létjogosultságának megkérdőjelezésére építette. Érvelését arra alapozta, hogy a szervezeteknek bizonyos eredményeket kell produkálniuk és képesek kell lenniük a valóság befolyásolására ahhoz, hogy létezésük értelmet nyerjen; az előadó szerint ez az EMU esetében hosszú távon megkérdőjelezhető.

*

see@southeast-europe.org
www.southeast-europe.org

© DKE 2011.

⁷ Egyetemi tanár és az Európai Unió Kutató Bizottságának elnöke

⁸ Egyetemi tanár, a Politikatudományi szak tanszékvezetője

⁹ A Muenster-i egyetem professzora

¹⁰ A Közép-Európai Egyetem doktorandusz hallgatója

¹¹ Közgazdász és politológus, WWU-Muenster

¹² Mindhárman a Ciprusi Egyetem tanárai